

ЦВЕТАН ТОДОРОВ
НОВОТО ПРЕДАТЕЛСТВО НА
ЗНАЕЩИТЕ

Превод от френски: Андрей Манолов, 1989

chitanka.info

В прочутия си памфлет Жюлиен Бенда обвиняваше интелектуалците в това, че отстъпват от вековното си признание и че се нагаждат към вкуса на масите, отдавайки предпочитание на материалното и частното (класата, расата, нацията) за сметка на универсалното. Елитарните му вкусове му пречеха да изпитва какъвто и да е интерес към живота на обикновения човек, който не е нито художник, нито интелектуалец. И той не предвиди, че тези две големи групи отново ще се противопоставят, но че този път изборът на всяка от тях ще е противоположен на първоначалния, сега „масите“ ще изберат универсалисткия път, който е и пътят на демокрацията.

А именно това е станало, ако вярваме на Оруел. Той също противопоставя интелектуалците на обикновените хора, но отдава предпочитание на последните. В Англия в края на трийсетте години именно обикновените хора държат на свободата си, вярват в доброто и злото и уважават интелекта; докато интелектуалците набързо разобличават тези метафизични фикции. Резултатът е, че последните често са благосклонни спрямо фашизма и още повече спрямо сталинизма — докато обикновените хора знаят, че трябва да се води борба с Хитлер.

Този политически избор има две негласно свързани последствия: вкусът на интелектуалците към мъглявия език и отхвърлянето от тяхна страна на понятието обективна истина. Простият и ясен език е предназначен за всеки човек; той е в дълбоко съзвучие с демократичната идея; обаче именно мъглявият език е отличителният белег на интелектуалците. Що се отнася до изчезването на обективната истина, тя е характерна черта за тоталитарните режими и Оруел слага в устата на О'Брайън следните думи: „Мислите, че действителността е нещо обективно, външно, съществуващо само по себе си... Но аз ви казвам, Уинстън, че действителността, не е външна. Тя съществува само в човешкото съзнание, никъде другаде.“ Това отричане изглежда на Оруел по-страшно от останалите тоталитарни ужаси. То обаче е подготвено и улеснено от интелектуалците, които от своя страна признават само частните истини — исторически и субективни, — диктувани от игрите на интереси и власти. След като всички исторически свидетелства са явно заобиколени и от друга страна, модерната физика ни учи да не се доверяваме на сетивата си (само глупаците вярват, че светът е реален), стигаме до заключението, че

няма същностна разлика между неизбежните дребни неточности и големите политически лъжи и нямаме никакво основание да се възмуцаваме, че една държава е въздигнала тази липса на обективна истина в неоспорим принцип. Защо интелектуалците се смятат виновни за подобна благосклонност спрямо тоталитарните режими? Все пак те не са по-глупави, нито по-лоши, отколкото останалите смъртни! Причината трябва да се търси, подсказва Оруел, във факта, че това са същества, по-надарени духовно от средното ниво. Те, независимо от съществуващия ред, правят принципен въпрос от критичната позиция, произхождаща от самото боравене с разума; и тъй като живеят в демократично общество, са готови да прегърнат тоталитарната кауза, за да могат да останат в опозиция. Те се опитват да достигнат до властта единствено благодарение на интелектуалните си качества; но демокрацията е по-неблагоприятна за тази цел, отколкото тиранията, която дава възможност да станеш съветник на господаря. Накрая, заети с присъщите на своята работа трудности, те имат бегли представи за всичко, което стои извън нея: само тези, които не са виждали труп, могат да възпяват „необходимите убийства“ (както правеше Одън през трийсетте години). „Това може да бъде написано единствено от човек, за когото убийството е само дума.“ Ако Оруел мисли обратното, то не е защото е по-добър интелектуалец, а защото е бил полицай, клошар и войник.

Из „Кореспонденции“, сп. „Летр Ентернационал“, бр. 20, 1989 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.